

**СОНГОГЧДИЙН ИРЦ, САНАЛЫН БОСГЫН ТАЛААРХИ ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ
ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ** (Мэдээлэл-лавлагаа)

*Р. Хатанбаатар, Ц. Товуусүрэн, Ц. Болормаа, Б. Хатантуул,
Ө. Мөнхтунгалаа*

ТАНИЛЦУУЛГА

Монгол Улсын Их Хурлын Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны дарга Ж.Сүхбаатарын 2011 оны 5 сарын 11-ний өдрийн албан бичгээр ирүүлсэн судалгааны захиалгын дагуу дараахь мэдээлэл-лавлагааг Судалгааны төвийн судалгааны баг хийж гүйцэтгэлээ. Энэхүү мэдээлэл-лавлагааны түүвэрлэлтийг хийхдээ сонгосон 54 орны сонгуулийн хууль тогтоомжийг судлахаас гадна хамгийн сүүлийн үеийн шинэчлэгдсэн мэдээлэл бүхий олон улсын парламентын холбооны албан ёсны мэдээллийн эх сурвалж болох www.iri.org сайтын мэдээллийг давхар ашигласан нь мэдээллийн үнэн бодит эсэхэд эргэлзээ төрүүлэхгүй болно. Тус ажил нь харьцуулсан мэдээлэл бүхий хоёр хүснэгтээс бүрдэнэ.

Нэгдүгээр хүснэгтэд дэлхийн 54 орны парламентын /2 танхимтай парламентын хувьд доод танхим/ гишүүдийн тоо, сонгуулийн тогтолцоо, сонгууль хүчинтэйд тооцох сонгогчдын ирц болон саналын босгын талаарх мэдээллийг харьцуулан нэгтгэсэн юм. Нэгдүгээр хүснэгтийн харьцуулсан мэдээллийн түүвэрлэлтийн үр дүнгээс харахад сонгож авсан 54 орны 14 нь сонгуулийн холимог тогтолцоог, 16 нь мажоритар, үлдсэн 24 орон нь сонгуулийн пропорционал тогтолцоогоор парламентын сонгуулиа зохион байгуулдаг байна.

Сонгуулийг хүчинтэйд тооцох сонгогчдын ирцийн хувьд ихэнхи улс орон сонгуулийн хуулиндаа ирцийн хувь тогтоогоогүй байна. Энэ нь тухайн орны хууль тогтоомжид "... иргэд сонгууль өгөх эрхтэй..." хэмээн заасантай холбоотой бөгөөд энэ эрхээ эдлэх эсэх нь хувь хүний эрхийн асуудал учраас заавал ирцийн хэмжээ тогтоох шаардлага байгаагүй байж болох талтай.

Судалгаанд хамрагдсан 54 орны 14 нь **Compulsary voting** буюу **Заавал сонгууль өгөх** хуулийн зохицуулалттай байна. Заавал сонгууль өгөх энэ зохицуулалт нь албадлага хэрэглэдэг, албадлага хэрэглэдэггүй гэсэн 2 төрөлтэй байх бөгөөд Өмнөд Америк, Африкийн зарим орон түүн дээр Австрали болон Шинэ Зеланд нь албадлага бүхий сонгууль заавал өгөх зохицуулалтыг хэрэглэж байна. Харин Бельги, Грек, Дани гэх мэд Европийн зарим орон албадлага хэрэглэдэггүй ч сонгууль заавал өгөх зохицуулалтыг хэрэглэж байна. Харин Унгар болон Казакстан сонгууль хүчинтэй байх сонгогчдын ирцийг 50 хувь байхаар хуулиар тогтоосон бол, Узбекистан нь 33 хувь байхаар зохицуулсан байна.

Мажоритар зарчмаар сонгууль зохион байгуулж байгаа 16 орны хувьд Унгар, Австрали, АНУ, Казакстан, Узбекистан, Канад зэрэг орон сонгогчдын саналын босгийг 50 + 1 гэж тогтоосон бол Энэтхэг 50-иас доошгүй хувь, бусад нь хамгийн олон санал авснаар сонгогдох зохицуулалт хийсэн байна.

Хоёрдугаар хүснэгтийн хувьд 185 орны сүүлчийн сонгуулийн ирцийн сонгогчдын мэдээллийг багтаасан байна. Тус мэдээллээс үзэхэд 185-аас 19 орон нь 50-иас доош хувийн ирцтэй байсан бөгөөд үүнээс Гайти 22%, Габон 30%, Гамби 38%, Мали 33 хувийн ирцийн үзүүлэлттэй байсан юм. Хамгийн өндөр буюу 90 ба түүнээс дээш ирцтэй 17 улс байсан бол бусад улс орны хувьд 50 хувиас дээш хувийн ирцтэй байна. Үүнээс дийлэнхи улс нь 60-80 хувийн ирцтэй байгаа нь харагдаж байна. Судалгааны захиалгын дагуу ирүүлсэн хүсэлтийн хүрээнд доорхи 2 харьцуулсан хүснэгтийг хавсралтаар оруулав.

**Дэлхийн зарим улсын сонгуулийн тогтолцоо, сонгогчдын ирц болон саналын
босгын талаарх харьцуулсан мэдээлэл**

Харьцуулсан хүснэгт - 1

№	Улсын нэр	Парламентын доод танхимын нэр, гишүүдийн тоо	Сонгуулийн тогтолцоо	Сонгууль хүчинтэй байх ирц	Саналын босго (мажоритар)
1	Чех Act of Law 247/1995 Coll., on elections to the Parliament of the Czech Republic www.psp.cz	Депутатуудын Танхим, 200	пропорционал 5%	Сонгуулийн хуулинд заалт байхгүй	
2	Унгар Act No XXXIV of 1989 on the election of members of Parliament, Hungary www.legislation-line.org	Үндэсний Ассамблей, 386	Холимог 1) 176 гишүүн мажоритариар сонгоно 2) 152 гишүүнийг олон мандаттай нутаг дэвсгэрийн тойргоос пропорционалиар, 5% 3) 58 гишүүн нийт улсын нэг тойргоос пропорционалиар, 5%	50%	50%+1
3	Польш The act of 12 april 2001 on elections to the Sejm of The Republic of Poland and the Senate of the Republic of Poland www.legislation-line.org	Сейм, 460	Пропорционал, 5% 1) 69 нь бүх Польшийн нэг тойргоос 2) 391 нь олон мандаттай тойргуудаас	Сонгуулийн хуулинд заалт байхгүй	
4	Их Британи Political Parties and Elections Act 2009, United Kingdom www.legislation.gov.uk	Нийтийн танхим, 650	Мажоритар, 646 нэг мандаттай тойргууд	Холбогдох хуулиудад заалт байхгүй	Хамгийн олон саналаар

5	Швед The Elections Act, SFS 2005:837, www.sweden.gov.se Instrument of Government, SFS 1974:152 www.riksdagen.se	Риксдаг, 349	Пропорционал, 4 % олон мандаттай 29 тойрог	Сонгуулийн хуулинд заалт байхгүй	
6	Испани Ley Orgánica del Régimen Electoral General, Spain Central Electoral Commission, Representation of the People institutional act	Депутатуудын Конгресс, 350	Холимог 1) муж бүрээс 2 гишүүн мажоритариар сонгогдоно. Нийт 102 гишүүн 2) олон мандаттай 50 тойроос пропорционалиар 248 депутат сонгоно	Сонгуулийн хуулинд заалт байхгүй	Хамгийн олон саналаар
7	ОХУ Федеральный закон Российской Федерации от 18 мая 2005 г. N 51-ФЗ О выборах депутатов Государственной Думы Федерального Собрания Российской Федерации www.rg.ru	Төрийн дум, 450	Пропорционал, 7% улсын хэмжээний нэг тойрог	Сонгуулийн хуулинд заалт байхгүй	
8	Австрали Commonwealth Electoral Act 1918, Australia www.austlii.edu.au	Төлөөлөгчдийн Танхим, 150	Мажоритар, нэг мандаттай 148 тойрог	Сонгуулийн эрхтэй бүх хүн заавал сонгуульд орох үүрэгтэй	50%+1
9	Шинэ Зеланд Electoral Act 1993 (Reprint as at 17 June 2005), New Zealand http://legislation.knowledge-basket.co.nz	Төлөөлөгчдийн Танхим, 120	Холимог 1) нэг мандаттай 63 тойрогт мажоритар 2) уугуул иргэдийн нэг мандаттай 7 тойрогт мажоритар 3) 50 гишүүнийг улсын хэмжээний нэг тойроос пропорционалиар сонгоно, 5%	Сонгуулийн хуулинд заалт байхгүй	Хамгийн олон саналаар
10	Алжир	Үндэсний арлын ассамблей, 389	Пропорциональ	Сонгуулийн хуулийн сервер ажиллахгүй байв	-

Судалгааны эмхтгэл, Х боть

11	Ангол	Үндэсний ассамблей, 223	Холимог 90/130	Сонгуулийн хуулиар зохицуулаагүй. 2008 оны сонгууль 87,36%-ийн ирцтэй байсан	Хамгийн олон саналаар
12	Ботсвана	Үндэсний ассамблей, 63	Мажоритар	Сонгуулийн хуулиар зохицуулаагүй. 2009 оны сонгууль 76,71% ирцтэй байсан.	Хамгийн олон саналаар
13	Камерун	Үндэсний ассамблей, 180	Холимог	Сонгуулийн хуулийн сервер ажиллахгүй байв 2007 оны сонгууль 62 %-ийн ирцтэй	Хамгийн олон саналаар
14	Кабом-Верде	Үндэсний ассамблей, 72	Пропорционал	Сонгуулийн хуулиар зохицуулаагүй. 2011 оны сонгууль 71%-ийн ирцтэй байсан	
15	Конго	Үндэсний ассамблей, 137	Мажоритар	Сонгуулийн хуулиар зохицуулаагүй. 2007 оны сонгууль албан ёсоор ирц зарлаагүй ч маш доогуур ирцтэй байсан гэсэн мэдээ байна.	50%+1
16	Жибути	Үндэсний ассамблей, 65	Мажоритар /намын нэрээр/	Сонгуулийн хуулиар зохицуулаагүй. 2008 оны сонгууль 72,6%-ийн ирцтэй байсан	босгогүй
17	Кени	Үндэсний ассамблей, 224	Мажоритар	Сонгуулийн хуулиар зохицуулаагүй. 2007 оны сонгууль албан ёсоор ирц зарлаагүй ч маш өндөр ирцтэй байсан гэсэн мэдээ байна.	Хамгийн олон саналаар

18	Марокко	Төлөөлөгчдийн танхим, 325	Пропорционал	Сонгуулийн хуулийн сервер ажиллахгүй байв, 2007 оны сонгууль 37%-ийн ирцтэй байсан	-
19	Намиби	Үндэсний ассамблей, 72	Пропорционал	Сонгуулийн хуулиар зохицуулаагүй. 2009 оны сонгууль 70%-ийн ирцтэй байсан	-.
20	ӨАБНУ	Үнлэсний ассамблей, 400	Пропорционал	Сонгуулийн хуулиар зохицуулаагүй. 2009 оны сонгууль 77,3%-ийн ирцтэй байсан	- нийт саналын тоог мандатын тоон дээр нэмэх нэг гэсэн томъёо ашиглана
21	Маврикий	Үндэсний ассамблей, 72	Мажоритар / манайхтай адил/	Сонгуулийн хууль олдсоогүй, ҮХуульд зохицуулаагүй. 2010 оны сонгууль 77,82%-ийн ирцтэй байсан	босгогүй
22	Армен Эх сурвалж: Electoral code of the Republic of Armenia	Үндэсний Ассамблей /1 танхимтай/ Гишүүн-131	Холимог: -41 суудал нь энгийн олонхи¹ -90 суудал нь намын жагсаалт буюу нам эвсэл-босго-5%-7%²	Хуулиар тогтоосон босго байхгүй³	41 суудал нь энгийн олонхи
23	Австри Эх сурвалж: Federal Law on Parliamentary Elections, (Regulations on federal parliamentary elections 1992 – RFPE)	Үндэсний Зөвлөл	Пропорционал /намын жагсаалт-хаалттай/ Босго-4%	Хуулиар тогтоосон босго байхгүй	-
24	Бельги Эх сурвалж: www.ipu.org	Төлөөлөгчдийн танхим	Пропорционал /намын жагсаалт/ Босго-5%	Compulsory voting буюу заавал санал өгөх үүрэгтэй - албадлага хэрэглэдэггүй	-

Судалгааны эмхтгэл, Х боть

25	Дани Эх сурвалж: Parliamentary Election Act of Denmark	Парламент /1 танхимтай/ Гишүүн -230	Пропорционал Хамгийн багадаа 2%	Хуулиар тогтоосон сонгогчдын ирцийн босго байхгүй	-
26	Франц Эх сурвалж: www.ipu.org	Үндэсний Ассамблей Гишүүн -577	Мажоритар /2 шатлалтай/	Хуулиар тогтоосон сонгогчдын ирцийн босго байхгүй. Харин Сенатын сонгуульд иргэд заавал санал өгөх үүрэгтэй. / Compulsory voting/ - албадлага хэрэглэдэггүй	-Эхний шатанд нийт саналын үнэмлэхүй олонхийн санал /50+1/ авснаар, -Хэрэв үнэмлэхүй олонхи болоогүй бол 2 дахь санал хураалтад Нийт бүртгэгдсэн сонгогчдийн хамгийн багадаа 12,5 % санал авснаар
27	Герман Эх сурвалж: www.ipu.org	Бундестаг Гишүүн -622	Холимог: -Пропорционал системээр Намын жагсаалт санал өгнө. Босго-5% -299 гишүүн мажоритар зарчмаар сонгогдоно.	Хуулиар тогтоосон сонгогчдын ирцийн босго байхгүй Нэг сонгогч 2 саналын эрхтэй. Бие даан нэр дэвшигчид өгөх, намын жагсаалтад өгөх	Мажоритар системийн хувьд тойрог бүрээс анхны санал хураалтаар хамгийн өндөр санал авсан нь сонгогдоно.
28	Грек Эх сурвалж: www.ipu.org	Грекийн Парламент /1 танхимтай/ Гишүүн -300	Холимог: -Энгийн олонхи -Пропорционал / намын жагсаалт босго-3%/ Нэг болон олон мандаттай 56 тойргоос 288 суудал, Улсыг олон мандаттай нэг тойрог болгон 12 Төрийн Депутатыг сонгоно.	Compulsory voting /албадан сонгууль/ буюу заавал санал өгөх үүрэгтэй	Нэг мандаттай 8 тойрогт энгийн олонхийн зарчмаар.
29	Латви Эх сурвалж: The Saeima Election Law, Electoral Register Law www.ipu.org	Парламент /1 танхимтай/ Гишүүн -100	Пропорционал /Намын босго-5%/	Хуулиар тогтоосон сонгогчдын ирцийн босго байхгүй	-

30	Португал Эх сурвалж: Law no. 14/79 www.ipu.org	Бүгд Найрамдах Ассамблей /1 танхимтай/ Гишүүн -230	Пропорционал /хаалттай намын жагсаалт бүхий/	Хуулиар тогтоосон сонгогчдын ирцийн босго байхгүй	-
31	Энэтхэг www.ipu.org	Ардын танхим /2 танхимтай/ /Lok Sabha / House of the People Гишүүн -545	Мажоритар Бүх ард түмнээс шууд сонгодог 543, Энэтхэгийн англичуудын нийгэмлэгээс Ерөнхийлөгч томилдог 2,	Хуулиар тогтоогүй.	50 % -иас доошгүй
32	Солонгос www.ipu.org	Үндэсний Ассамблей /1 танхимтай/ / National Assembly/ 299 гишүүн	Холимог -245 гишүүнийг 1 мандат бүхий 245 тойргоос ердийн олонхийн саналаар сонгодог. -54 гишүүнийг улсын 1 тойрог болгон сонгогчдын өгсөн саналыг хувь тэнцүүлэн хуваарилах. Намын босго 3%	Хуулиар тогтоогүй.	Хамгийн олон санал
33	Япон www.ipu.org	Төлөөлөгчдийн танхим /2 танхимтай/ /Shugiin , House of Representatives/ 480 гишүүн.	Холимог 300 гишүүнийг 1 мандаттай 300 тойргоос олонхийн саналаар сонгодог. Үлдсэн гишүүдийг 6-29 олон мандат бүхий 11 тойргоос хувь тэнцүүлэх аргаар сонгодог.	Хуулиар тогтоогүй.	Нийт хүчинтэй саналын 1/6- ийг авах.
34	Сингапур www.ipu.org	Парламент /1 танхимтай/ / Parliament/ 94 гишүүн	Мажоритар 84-ийг нь 1 мандат бүхий 9 тойрог, 5-6 мандат бүхий 14 тойрог 9 гишүүнийг олон нийтээс нэр дэвшүүлж парламентын сонгуулийн хороогоор хэлэлцэж шийдвэрлэсний дараа Ерөнхийлөгч томилно.	Хуулиар саналаа заавал өгөх шаардлага тавьдаг.	Хамгийн олон санал. Олонхийн санал авсан нэр дэвшигч сонгогддог. 1 гишүүнийг парламентад суудал аваагүй, намуудаас хамгийн олон суудал авсан, үндэсний цөөнхийн төлөөллөөс сонгогдсон тооцоно.

Судалгааны эмхтгэл, Х боть

35	Малайз www.ipu.org	Төлөөлөгчдийн танхим /2 танхимтай/ /Dewan Rakyat , House of Representatives/ 222 гишүүн	Мажоритар сонгуулийн нэг мандаттай олон тойрогос энгийн олонхийн саналаар	Хуулиар тогтоогоогүй.	Хамгийн олон санал.
36	Тайланд www.ipu.org	Төлөөлөгчдийн танхим /2 танхимтай/ /House of Representatives, Saphaphuthan Ratsadon /	Холимог - Гишүүдийг олон мандаттай олон тойрогос --400 гишүүнийг олонхийн аргаар, 80 гишүүнийг хувь тэнцүүлэх аргаар сонгодог. Намын хаалттай жагсаалтай.	Хуулиар саналаа заавал өгөх шаардлага тавьдаг.	
37	Филлипин www.ipu.org	Төлөөлөгчдийн танхим /2 танхимтай/ Kapulungan Ng Mga Kinatawan / House of Representatives 280 гишүүн	<u>Холимог</u> - 228 нь мажоритар тогтолцоогоор, -52 суудлыг нутгийн цөөнх болон уугуул иргэдийн санал дээр үндэслэн намын жагсаалтаар хувь тэнцүүлэх аргаар сонгодог. Намын босго 2%	Хуулиар саналаа заавал өгөх шаардлага тавьдаг.	Хамгийн олон санал
38	Индонез www.ipu.org	Төлөөлөгчдийн зөвлөл /1 танхимтай/ Dewan Perwakilan Rakyat / House of Representatives/	<u>Пропорционал</u> Намын нэрийн жагсаалтаар, саналын хувь тэнцүүлэх аргаар. Олон мандат бүхий сонгуулийн 33 тойрогтой. Намаас нэр дэвшигчдийн 30 хувь нь эмэгтэй байна гэсэн квоттой. Намын босго 2,5 %	Хуулиар тогтоогоогүй.	---
39	Казахстан www.ipu.org	Мажилис / 2 танхимтай/ Mazhilis / House of Representatives/ 107 гишүүн	Пропорционал 98 депутатыг бүх ард түмний сонгуулиар, намын нэрсийн жагсаалтаар хувь тэнцүүлэх зарчмаар сонгох бөгөөд 9 депутатыг "Казахстаны ард түмний Ассамблей"-аас сонгоно. Бүрэн эрхийн хугацаа 5 жил байна. Намын босго 7 %	50%	---

40	Узбекистан www.ipu.org	Хууль тогтоох танхим /2 танхимтай/ / Legislative Chamber, Qonunchilik palatasi/ 150 гишүүн	Мажоритар Шууд сонгогддог 135, шууд бус 15. 2 шатлалтай мажоритар тогтолцоотой.	33 %	50%+1
41	Пакистан www.ipu.org	Үндэсний Ассамблей /2 танхимтай/ National Assembly гишүүн 342	Мажоритар суудлын 60 нь эмэгтэй гишүүнд, 10-ыг нь Мусулман буюу цөөнхөд хуваарилсан.	Хуулиар тогтоогоогүй.	Хамгийн олон санал.
42	Сири www.ipu.org	Ардын хурал /1 танхимтай/ / The People's Assembly, Majlis Al-Chaab/ 250 гишүүн	Мажоритар Олон мандаттай олон тойргоос энгийн олонхийн аргаар сонгодог.	Хуулиар тогтоогоогүй.	Хамгийн олон санал.
43	Аргентин /Argentina Republic/ 1. www.ipu.org 2. http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Argentina/argentina.html 3.Codigo ctoral#2.135-1983	2 танхимтай –Доод танхим- Депутатуудын танхим / Camara de Diputados/-257 гишүүнтэй	Хувь тэнцүүлсэн -D'Hondt /намын жагсаалт/ын босго-3%	Хуулиар саналаа заавал өгөх шаардлага тавьдаг.	-
44	Бразил /Federative Republic of Brazil/ 1. www.ipu.org 2. http://pdba.georgetown.edu	2 танхимтай –Доод танхим- Депутатуудын танхим / Chamber of Deputies/-513 гишүүнтэй	Хувь тэнцүүлсэн -D'Hondt /намын жагсаалт, намын босго-5%/	Хуулиар саналаа заавал өгөх шаардлага тавьдаг.	-
45	Чили /Republic of Chile/ 1. www.ipu.org 2. Constitution of Chile, 1980 3.Ley Organica del Electoral	2 танхимтай- доод танхим- Депутатуудын танхим / Camara de Diputados/-120 гишүүнтэй	Хувь тэнцүүлсэн Намын нэрсийн хувь тэнцүүлсэн тогтолцоо-60 тойргоос тус бүр 2 гишүүн сонгогддог	Хуулиар саналаа заавал өгөх шаардлага тавьдаг.	1 суудал-33,4% 2 суудал авахын тулд нийт саналын 66,7%

Судалгааны эмхтгэл, Х боть

46	Колумби /Republic of Colombia/ 1. www.ipu.org 2. http://pdba.georgetown.edu	2 танхимтай -Доод танхим- Төлөөлөгчдийн танхим /House of Representative/-166 гишүүнтэй	Хувь тэнцүүлсэн -D'Hondt /намын жагсаалт Намын босго- хаалттай/	Хуулиар тогтоосон босго байхгүй.	-
47	Гондурас /Republic of Honduras/ 1. www.ipu.org 2. Ley Electoral-44,2004 3. http://pdba.georgetown.edu/ElecSys/Honduras.	1 танхимтай- Үндэсний Конгресс / National Congress/-128 гишүүнтэй	Хувь тэнцүүлсэн -D'Hondt /намын жагсаалт, Намын босго байхгүй/	Хуулиар саналаа заавал өгөх шаардлага тавьдаг.	-
48	АНУ /The United States of America/ 1. www.ipu.org 2. http://pdba.georgetown.edu 3. en.wikipedia.org/wiki/ Elections_in_the_United_States 4. The Constitution of the USA	2 танхимтай-Доод танхим- Төлөөлөгчдийн танхим /House of Representative/-435 гишүүнтэй	1 мандаттай мажоритар	Хуулиар тогтоосон босго байхгүй.	Үнэмлэхүй олонхи буюу 50%+1 саналыг хуулиар шаарддаггүй
49	Уругвай /Oriental Republic of the Uruguay/ 1. www.ipu.org 2. http://pdba.georgetown.edu	2 танхимтай- Доод танхим- Депутатуудын танхим/ Camara de Deputados/-99 гишүүнтэй	Хувь тэнцүүлсэн -D'Hondt /намын жагсаалт Намын босго байхгүй/	Хуулиар саналаа заавал өгөх шаардлага тавьдаг.	-
50	Парагвай /Republic of Paraguay/ 1. www.ipu.org 2. http://pdba.georgetown.edu 3. Codigo Electoral #834, 1996	2 танхимтай- Доод танхим- Депутатуудын танхим / Camara de Deputados/-80 гишүүнтэй	Хувь тэнцүүлсэн -D'Hondt /намын хаалттай жагсаалт, намын босго байхгүй/	Хуулиар саналаа заавал өгөх шаардлага тавьдаг.	-

51	Мексик /United States of Mexico/ 1. www.ipu.org 2. http://pdba.georgetown.edu 3.Codigo Federal de Instituciones y Procedimientos Electorales	2 танхимтай- Доод танхим- Депутатуудын танхим / Camara de Deputatos/-500 гишүүнтэй	2 санал бүхий Холимог 200 гишүүн -Хувь тэнцүүлсэн/40 мандаттай 5 тойрог/ 300 гишүүн- 1 мандаттай 300 тойрог/ Олонхийн	Хуулиар саналаа заавал өгөх шаардлага тавьдаг	Хамгийн олон санал
52	Никарагуа /Republic of Nicaragua/ 1. www.ipu.org 2. http://pdba.georgetown.edu	1 танхимтай- Үндэсний Ассамблей / National Assembly/-92 гишүүнтэй	Хувь тэнцүүлсэн -D'Hondt /намын жагсаалт/	Хуулиар тогтоосон босго байхгүй	-
53	Канад /Canada/ 1. www.ipu.org 2. http://pdba.georgetown.edu 3. http://www.elections.ca 4. Canada Electoral Act 2000	2 танхимтай- Доод танхим- Нийтийн танхим / House of Orgmons/-308 гишүүнтэй	1 мандат бүхий мажоритар	Хуулиар тогтоосон босго байхгүй	Үнэмлэхүй олонхи буюу 50%+1 саналыг хуулиар шаарддаггүй
54	Венесуэл /Republic of Venezuela/ 1. www.ipu.org 2. http://pdba.georgetown.edu	1 танхимтай- Үндэсний Ассамблей / National Assembly/-165 гишүүнтэй	Холимог 110 суудал- мажоритар 68 тойргоос-1, 15 тойргоос-2, 4 тойргоос-3 гишүүн тус тус 52 суудал -Хувь тэнцүүлсэн /D'Hondt/ 3 суудал -нутгийн уугуул иргэд	Хуулиар тогтоосон босго байхгүй.	Хамгийн олон санал

**Олон Улсын Парламентын Холбооны гишүүн орнуудын сүүлчийн сонгуулийн
ирцийн байдал**

Харьцуулсан хүснэгт-2

№	Улсын нэр, парламентын танхимын нэр	Сүүлийн сонгуулийн огноо	Сонгогчдын ирцийн хувь (%)
1	Бутан - Үндэсний ассамблей - Үндэсний зөвлөл	2008,03,24 2007,12,31 2008,01,29	79,45 54,87 -
2	Боливи - Депутатуудын танхим - Сенатын танхим	2009,12,06 2009,12,06	- -
3	Босни-Герцогвина - Төлөөлөгчдийн танхим - Ард түмний танхим	2010,10,03 2007,03,14	56,49 -
4	Ботсвана - Үндэсний ассамблей	2009,10,16	76,71
5	Бразил - Депутатуудын танхим - Холбооны сенат	2010,10,02 2010,10,02	81,88 81,88
6	Болгар - Үндэсний ассамблей	2009,06,05	60,95
7	Буркино-Фасо - Үндэсний ассамблей	2007,05,06	56,43
8	Бурунди - Үндэсний ассамблей - Сенат	2010,06,23 2010,06,28	66,68 -
9	Камбож - Үндэсний ассамблей - Сенат	2008,06,27 2006,01,22	78,21 99,89
10	Камерун - Үндэсний ассамблей	2007,06,07 2007,09,30	62,0
11	Канад - Нийтийн танхим - Сенат	2011,05,02 Мэдээлэл байхгүй	- -
12	Кабо-Верде - Үндэсний ассамблей	2011,02,06	71,0
13	Төв африкийн БНУ - Үндэсний ассамблей	2011,01,13	61,16
14	Чад - Үндэсний ассамблей	2011,02,13	62,56
15	Чили - Депутатуудын танхим - Сенат	2009,12,13 2009,12,13	86,66 84,63
16	БНХАУ - Бүх хятадын ардын төлөөлөгчдийн их хурал	2008,03,05	-
17	Колумб - Төлөөлөгчдийн танхим - Сенат	2010,03,14 2010,03,14	43,74 -

18	Коморын арлууд - Холбооны ассамблей	2009,12,06 2009,12,20	Тойргуудад 40-78 %
19	Конго - Үндэсний ассамблей - Сенат	2007,06,24 2007,08,05	Доогуур ирцтэй байсан -
20	Коста-Рика - Хууль тогтоох ассамблей	2010,02,07	69,08
21	Кот-д'Ивуар - Үндэсний ассамблей	2000,12,10	31,54
22	Хорват - Парламент	2007,11,25	57,17
23	Куба - Ардын засгийн Үндэсний хурал	2008,01,20	96,89
24	Кипр - Төлөөлөгчдийн танхим	2006,05,26	89,0
25	Чех - Депутатуудын танхим - Сенат	2010,05,28 2010,05,29 2010,10,15 2010,10,23	62,6 44,59
26	БНАСАУ - Ардын Дээд Хурал	2009,03,08	99,98
27	БНАКонго Улс - Үндэсний ассамблей - Сенат	2006,06,30 2007,01,19	70,29 -
28	Дани - Парламент	2007,11,13	86,59
29	Жибути - Үндэсний ассамблей	2008,02,08	72,61
30	Доминик - Хурлын танхим	2009,12,18	54,87
31	Доминикан - Депутатуудын танхим - Сенат	2010,05,16 2010,05,16	56,44 56,44
32	Экватор - Үндэсний ассамблей	2009,04,26	75,0
33	Египет - Ардын ассамблей - Шура ассамблей	2011,02,13-д парламентын 2 танхимыг тараасан байна.	
34	Эл Салвадор - Хууль тогтоох хурал	2009,01,18	53,58
34	Экваторын Гвиней - Ардын төлөөлөгчдийн хурал	2008,05,04	Ирц бага байсан
36	Эритрей - Үндэсний ассамблей	1994 оноос хойш мэдээлэл байхгүй	
37	Этиопи - Ардын төлөөлөгчдийн танхим - Холбооны танхим	2010,05,23 2010,05,23	93,44 -
38	Финланд - Парламент	2011,04,17	70,5

Судалгааны эмхтгэл, Х боть

39	Франц - Үндэсний ассамблей - Сенат	2007,06,10 2007,06,17 2008,09,21	60,42 59,99 -
40	Габон - Үндэсний ассамблей - Сенат	2006,12,17 2006,12,24 2009,01,18	Том хотуудад 12-30 % -
41	Гамби - Үндэсний ассамблей	2007,01,25	38,0
42	Гүрж - Парламент	2008,05,21	53,39
43	Герман - Бундестаг - Бундсрат	2009,09,27 Мэдээлэл байхгүй	70,78 -
44	Грек - Парламент	2009,10,04	70,92
45	Гренада - Төлөөлөгчдийн танхим	2008,06,08 2008,08,20	80,3 -
46	Гватемал - Конгресс	2007,09,09	60,46
47	Гвиней-Биссау - Үндэсний ардын ассамблей	2008,11,16	82,0
48	Гайана - Үндэсний ассамблей	2006,08,28	68,82
49	Гайти - Депутатуудын танхим - Сенат	2010,11,28 2010,11,28 2011,03,20	22,0 22,0 -
50	Гондурас - Үндэсний конгресс	2009,11,29	50,0
51	Унгар - Үндэсний ассамблей	201,04,11	64,38
52	Исланд - Парламент	2009,04,25	85,1
53	Энэтхэг - Ардын танхим - Төрийн зөвлөл	2009,04,16 2009,05,13 2010,03,19 2010,06,03	63,16 - - -
54	Индонез - Төлөөлөгчдийн танхим	2009,04,09	70,99
55	Иран - Исламын парламент	2008,03,14	49,47
56	Ирак - Төлөөлөгчдийн зөвлөл	2010,03,07	62,4
57	Ирланд - Төлөөлөгчдийн танхим - Сенат	2011,02,25 2007,06,23	- -
58	Израйл - Парламент	2009,02,10	65,2
59	Итали - Депутатуудын танхим - Сенат	2008,04,13 2008,04,14 2008,04,13 2008,04,14	80,51 80,4

60	Ямайка - Төлөөлөгчдийн танхим - Сенат	2007,09,03 2007,09,03	60,4 -
61	Япон - Төлөөлөгчдийн танхим - Зөвлөхүүдийн танхим	2009,08,30 2010,06,11	69,27 57,92
62	Йордан - Төлөөлөгчдийн танхим - Сенат	2010,11,09 2010,11,25	53,0 -
63	Казахстан - Сенат - Мажилис	2008.10.4. 2007.08.18	- 68,41%
64	Кени -Үндэсний ассамблей	2007.12.27	Мэдээлэл будилаантай
65	Кирибати -Ассамблейн танхим	2007.08.22, 30	56,7%
66	Кувейт -Үндэсний Ассамблей	2009.05.16	59%
67	Киргизстан Дээд Зөвлөл	2010.10.10	55,9%
68	Лаос Үндэсний Ассамблей	2011.04.30	-
69	Латви Парламент	2010.10.02	62,63%
70	Ливан Үндэсний ассамблей	2009.06.07	53,98%
71	Лесото 1.Сенат 2.Үндэсний ассамблей	2007.03.09 2007.02.17	- 49%
72	Либерии 1.Сенат 2.Төлөөлөгчдийн танхим	2005.10.11 2005.10.11	74,9% 74,9%
73	Ливи Ардын Ерөнхий конгресс	2009.03.01	-
74	Лихтенштейн Ландтаг	2009.02.08	84,63%
75	Литва Сейм	2008.10.12, 26	48,6%
76	Люксембург Депутатуудын танхим	2009.06.07	90,93%
77	Мадагаскар 1.Шилжилтийн Дээд Зөвлөл 2.Шилжилтийн конгресс	2010.10.12 2010.10.11	- -
78	Малави Үндэсний Ассамблей	2009.05.19	-
79	Малайз 1.Сенат 2.Төлөөлөгчдийн танхим	Мэдээлэл байхгүй 2008.03.08	- 74,72%
80	Мальдив Ардын Мажилис	2009.05.09	78,87%

Судалгааны эмхтгэл, Х боть

81	Мали Үндэсний ассамблей	2007.07.01, 22	33%
82	Мальта Төлөөлөгчдийн танхим	2008.03.08	93,3%
83	Маршаллын арлууд Парламент	2007.11.19	50%
84	Мавритани 1.Сенат 2.Үндэсний ассамблей	2009.11.08, 15 2006.11.19	- 73%
85	Маврикий Үндэсний ассамблей	2010.05.05	77,82%
86	Мексик 1.Сенат 2.Депутатуудын танхим	2006.07.02 2009.07.05	59,9% -
87	Микронези Конгресс	2011.03.08	-
88	Монако Үндэсний зөвлөл	2008.02.03	76,85%
89	Монтенегро Скупшина	2009.03.29	66,19%
90	Марокко 1.Зөвлөхүүдийн танхим 2.Төлөөлөгчдийн танхим	2009.10.03 2007.09.07	- 37%
91	Мозамбик Бүгд найрамдах улсын Ассамблей	2009.10.28	44,44%
92	Мьянмар 1.Үндэстний танхим 2.Төлөөлөгчдийн танхим	2010.11.07 2010.11.07	76,78% 77,26%
93	Намиби 1.Үндэсний зөвлөл 2.Үндэсний ассамблей	2010.11.26,27 2009.11.27,28	- 70%
94	Науру Парламент	2010.06.19	92,69%
95	Балба Парламент	2008.04.10	63%
96	Нидерланд 1.Сенат 2.Төлөөлөгчдийн танхим	2007.05.29 2010.06.09	- 75,4%
97	Шинэ Зеланд Төлөөлөгчдийн танхим	2008.11.08	79,46%
98	Никарагуа Үндэсний Ассамблей	2006.11.05	66,73%
99	Нигер Үндэсний ассамблей	2011.01.31	49,22%
100	Нигери 1.Сенат 2.Төлөөлөгчдийн танхим	2011.04.09 2011.04.09	- -
101	Норвеги Стортингет	2009.09.14	76,37%

102	Оман 1.Төрийн зөвлөл 2.Зөвлөлдөх зөвлөл	2007.11.10 2007.10.27	- 62,7%
103	Пакистан 1.Сенат 2.Үндэсний Ассамблей	2009.03.04 2008.02.17	- 44%
104	Палау 1.Сенат 2.Төлөөлөгчдийн танхим	2008.11.05 2008.11.05	73,27% 42,66%
105	Панам Үндэсний Ассамблей	2009.05.03	70,04%
106	Папуа Шинэ Гвиней Үндэсний парламент	2007.06.30	-
107	Парагвай 1.Сенат 2.Депутатуудын танхим	2008.04.20 2008.04.20	69,56% 65,48%
108	Перу Бүгд найрамдах улсын конгресс	2011.04.10	83,71%
109	Филиппин 1.Сенат 2.Төлөөлөгчдийн танхим	2010.05.10 2010.05.10	73,42% 73,42%
110	Польш 1.Сенат 2.Сейм	2007.10.21 2007.10.21	53,88% 53,88%
111	Португал Бүгд найрамдах улсын ассамблей	2009.09.27	59,74%
112	Катар Зөвлөгчдийн танхим	2010.06.01	-
113	БНСУ Үндэсний Ассамблей	2008.04.09	46%
114	Молдова Парламент	2010.11.28	63,37%
115	Румын 1.Сенат 2.Депутатуудын танхим	2008.11.30 2008.11.30	39,2% 39,2%
116	ОХУ 1.Холбооны зөвлөл 2.Төрийн дум	- 2007.12.02	- 63,78%
117	Руанда 1.Сенат 2.Депутатуудын танхим	2003.10.02 2008.09.15, 18	- 98,5%
118	Сент Киттс ба Невис Үндэсний ассамблей	2010.01.25	83,51%
119	Сент Луция 1.Сенат 2.Ассамблейн танхим	2007.01.09 2006.12.11	- 58,46%
120	Сент Винсент ба Гернадин Ассамблейн танхим	2010.12.13	62,33%
121	Самао Хууль тогтоох Ассамблей	2011.03.04	90%

Судалгааны эмхтгэл, Х боть

122	Сан Марино Их Ерөнхий Зөвлөл	2008.11.09	68,48%
123	Сан Томе ба Принсипи Үндэсний Ассамблей	2010.08.01	88,45%
124	Саудын Араб Зөвлөлдөх зөвлөл	2009.02.28	-
125	Сенегал 1.Сенат 2.Шндэсний Ассамблей	2007.08.19 2007.06.03	- 68%
126	Серб Үндэсний ассамблей	2008.05.11	61,35%
127	Сейшел Үндэсний Ассамблей	2007.05.10, 12	85,9%
128	Сьерра Леоне Парламент	2007.08.11	75,8%
129	Сингапур Парламент	2011.05.07	-
130	Словак Үндэсний зөвлөл	2010.06.12	58,84%
131	Словени 1.Үндэсний зөвлөл 2.Үндэсний Ассамблей	2007.11.21 2008.09.21	- 63,1%
132	Соломоны арлууд Үндэсний парламент	2010.08.04	-
133	Сомали Холбооны шилжилтийн парламент	2004.08.20	-
134	ӨАБНУ 1.Провинцуудын үндэсний зөвлөл 2.Үндэсний Ассамблей	2009.04.22 2009.04.22	- 77,3%
135	Испани 1.Сенат 2.Депутатуудын конгресс	2008.03.09 2008.03.09	76,03% 75,32%
136	Шри Ланка Парламент	2010.04.08, 20	61,26%
137	Судан 1.Төрийн зөвлөл 2.Үндэсний Ассамблей	2010.05.24 2010.04.11	- -
138	Суринам Үндэсний Ассамблей	2010.05.25	73,21%
139	Свазиланд 1.Сенат 2.Ассамблейн танхим	2008.10.10 2008.09.19	- -
140	Швед Риксдаг	2010.09.19	84,63%
141	Швейцар 1.Холбооны зөвлөл 2.Үндэсний Зөвлөл	2007.10.21 2007.10.21	48,28% 48,28%
142	Сири Ардын Ассамблей	2007.04.22	56%

143	Тажикистан 1.Үндэсний Ассамблей 2.Төлөөлөгчдийн танхим	2010.03.25 2010.02.28	- 90,84%
144	Тайланд 1.Сенат 2.Төлөөлөгчдийн танхим	2008.03.02 2007.12.23	55,62% 74,45%
145	Македони Собрание	2008.06.01	57,06%
146	Тимон Лесте Үндэсний парламент	2007.06.30	80,54%
147	Того Үндэсний Ассамблей	2007.10.14	84,92%
148	Тонга Хууль тогтоох Ассамблей	2010.11.25	90,85%
149	Тринидад ба Тобаго 1.Сенат 2.Төлөөлөгчдийн танхим	2010.06.18 2010.05.24	- 69,45%
150	Турк Үндэсний их Ассамблей	2007.07.22	84,16%
151	Туркменистан Ассамблей	2008.12.14	93,87%
152	Тувалу Парламент	2010.09.16	-
153	Уганда Парламент	2011.02.18	59,29%
154	Украин Дээд Рада	2007.09.30	62,02%
155	Арабын Нэгдсэн Эмират Холбооны Үндэсний Зөвлөл	2006.12.16	-
156	Их Британи 1.Лордуудын танхим 2.Нийтийн Танхим	- 2010.05.06	- 65,1%
157	Танзани Үндэсний Ассамблей	2010.10.31	43%
158	АНУ 1.Сенат 2.Төлөөлөгчдийн танхим	2010.11.02 2010.11.02	- -
159	Уругвай 1.Сенат 2.Төлөөлөгчдийн танхим	2009.10.25 2009.10.25	89,91% 89,91%
160	Узбекистан 1.Сенат 2.Хууль тогтоох танхим	2010.01.10 2010.01.10	- 87,76%
161	Вануату Парламент	2008.09.02	70,38%
162	Венесуэл Үндэсний Ассамблей	2010.09.26	66,45%
163	Вьетнам Үндэсний Ассамблей	2007.05.20	99,64%

164	Йемен 1.Зөвлөлдөх зөвлөл 2.Төлөөлөгчдийн танхим	2001.04.28 2003.04.27	- 75,98%
165	Замби Үндэсний Ассамблей	2006.09.28	70,56%
166	Зимбабве 1.Сенат 2.Ассамблейн танхим	2008.03.29 2008.03.29	- -

168	Афганистан -Төлөөлөгчдийн танхим - Удирдагчдын танхим	2010,09,18 2011,01,22	45,0 -
169	Албани - Албаны парламент	2009,06,28	50,77
170	Алжир - Үндэсний ардын ассамблей - Үндэстний зөвлөл	2007,05,17 2009,12,29	35,51 96,12
171	Андорра - Ерөнхий зөвлөл	2011,04,03	74,12
172	Ангола - Үндэсний ассамблей	2008,09,05 2008,09,06	87,36
173	Антигуа- Барбуда - Төлөөлөгчдийн танхим - Сенат	2009,03,12 2009,04,27	80,27 -
174	Аргентин - Депутатуудын танхим - Сенат	2009,06,28 2009,06,28	74,36 72,39
175	Армени - Үндэсний ассамблей	2007,05,12	59,99
176	Австрали - Төлөөлөгчдийн танхим - Сенат	2010,08,11 2010,08,21	90,0 90,0
177	Австри - Үндэсний зөвлөл - Холбооны зөвлөл	2008,09,28 Мэдээлэл байхгүй	78,81
178	Азербайжан - Үндэсний ассамблей	2010,11,07	50,14
179	Бахам - Хурлын танхим - Сенат	2007,05,02 2007,02,02	91,38 -
180	Бахрайн - Төлөөлөгчдийн зөвлөл - Шура зөвлөл	2010,10,23 2010,10,30 2010,11,24	67,0 -
181	Бангладеш - Парламент	2008,12,29	87,13
182	Барбадос - Хурлын танхим - Сенат	2008,01,15 2008,02,12	63,54 -
183	Беларус - Төлөөлөгчдийн танхим - Төрийн зөвлөл	2008,09,28 2008,07,14 2008,10,14	76,74 - -

184	Бельги - Төлөөлөгчдийн танхим - Сенат	2010,06,13 2010,06,13	89,92 89,21
185	Белиз - Төлөөлөгчдийн танхим - Сенат	2008,02,07 2008,03,14	74,49 -
186	Бенин - Үндэсний ассамблей	2011,04,30	Мэдээлэл байхгүй

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН

(Footnotes)

1. Electoral code of the Republic of Armenia, section 5, chapter 19, article 95
2. Electoral code of the Republic of Armenia, section 5, chapter 23, article 115.2
3. Electoral code of the Republic of Armenia, section 5, chapter 19, article 96
4. АНУ-ын Конгрессын Доод танхимд сонгогдох гишүүдийн тоо тухайн муж улсын хүн амын тооноос хамаардаг.